

การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านถลุงเหล็ก ตำบลใหม่นาเพิ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

Management of Rice Varieties Community Center at Ban Talunglek,
Tambon Mainapeang, Wangyai district, Khon Kaen Province

ภัค อินพินิจ¹

เกกสสร์ ขวณิชย์²

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านถลุงเหล็ก ตำบลใหม่นาเพิ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ สมาชิกกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านถลุงเหล็ก ตำบลใหม่นาเพิ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 97 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และใช้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Chi-square) ด้วยวิธีเปียร์สัน ผลการศึกษา พบว่าการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ด้านการวางแผนมีการกำหนดวัตถุประสงค์การบริหาร มีการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ และมีการกำหนดเป้าหมายการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอย่างชัดเจนด้านการจัดองค์กรมีการมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบในฝ่ายต่างๆ อย่างเหมาะสมตรงตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ บทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ และการประสานงานภายในกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความคล่องตัวด้านการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้ฝ่ายต่างๆ ปฏิบัติหรือในการปฏิบัติงาน ในการติดต่อสื่อสารระหว่างฝ่ายต่างๆ กับผู้นำกลุ่มมีความสะดวก รวดเร็ว และฝ่ายต่างๆ ได้รับคำอธิบาย แนะนำวิธีการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายชัดเจนด้านการควบคุมผู้นำกลุ่มมีการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานชัดเจน มีการติดตามผลการปฏิบัติงานชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานชัดเจน และการแก้ปัญหาของผู้นำกลุ่มมีความรวดเร็ว

คำสำคัญ : การบริหาร กลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

¹ นักศึกษา ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาการบริหารการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

The purpose of this study was to study the administration of the Community Center for Rice Product Extension at Ban Ta-Lung Lek, Mainapeang sub-district, Wangyai district, Khon Kaen. Population in this study was a group of 95 members in the Community Center for Rice Product Extension at Ban Ta-Lung Lek, Mainapeang sub-district, Wangyai district, Khon Kaen. This study used questionnaires to collect data and 15 samples were interviewed in order to get data to support the data from the questionnaires. Data analysis software packages were used to determine the frequency, percentage, average, standard deviation and the correlation variables (Chi-square) by Pearson's method, the results of the study revealed that

The administration of the Community Center for Rice Product Extension

Planning ; in practice, there were a high level in; determined objectives of the administration of the Community Center for Rice Product Extension was clear, determined regulations, rules of the Community Center for Rice Product Extension was clear, determined goals for the administration of the Community Center for Rice Product Extension was clear.

Organizing ; in practice, there were a high level in; assigned tasks for undertaker in each party of the Community Center for Rice Product Extension was appropriately met with knowledge, capability and experience. Roles of each party of the Community Center for Rice Product Extension were flexible. Coordination within Community Center for Rice Product Extension was mobile.

Administrating ; in practice, there were a high level in, a group leader gave an opportunity to the parties to consult on the performance. Communication between the parties and the group leader was expedient, fast and the parties had been clearly described to perform the work that assigned.

Controlling; in practice, there were a high level in, the group leader had been targeted on the performance clearly and had an obviously performance monitoring. The group leader had clear operational objectives; moreover, a problem solving was fast.

Keyword : Management, the Community Center for Rice Product Extension

บทนำ

สังคมไทยจะเผชิญกับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงและยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีก็ต่อเมื่อสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยการบริหารจัดการทรัพยากรที่ยังเหลืออยู่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติโดยรวมอย่างพอเพียง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยยุทธศาสตร์ใหม่ ซึ่งอยู่บนฐานของวิสัยทัศน์ใหม่คือ วิถีคิด วิถีปฏิบัติ วิถีให้คุณค่า ซึ่งตั้งอยู่บนฐานการมองโลกความเป็นจริงแบบใหม่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จำเป็นต้องมีรากฐานที่เข้มแข็งตลอด ๔๐ ปีที่ผ่านมา วิธีการผลิตของชุมชนมีหน้าที่เป็นเพียงกลไกรับใช้ระบบเศรษฐกิจกระแสหลัก ในขณะเดียวกันเกิดมี “โครงการ” ต่างๆ เต็มไปหมดในนามของ “การพัฒนา” แต่หาระบบหรือความสัมพันธ์ระหว่างโครงการเหล่านั้นไม่ได้ ไม่มีสิ่งทีเรียกว่าเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบที่ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีปฏิบัติ และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ อย่างชัดเจน จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งหมายถึงการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ระหว่าง “คน ทรัพยากร และความรู้” อันเป็นสามปัจจัยหลักก่อให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนา ที่เกิดจาก “ภายใน” ชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งค้นพบศักยภาพ และ “ทุน” ที่แท้จริงของตนเอง ทุนที่เป็นทรัพยากร ผลผลิต โภคทรัพย์ ความรู้ ภูมิปัญญา ระบบคุณค่า วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์อันดี ความเป็นพี่เป็นน้อง ความไว้วางใจกัน ซึ่งยังคงมีอยู่เป็นอันมาก เพียงพอเพื่อให้สามารถสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน และเพียงพอเพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ พึ่งพา ตนเองได้ รวมทั้งจะเป็นรากฐานสำคัญให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ(ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2542).

วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญเพื่อให้สังคมไทยโดยเฉพาะในชนบทและระดับรากหญ้าได้เรียนรู้และพึ่งตนเองได้ จะได้ฟื้นฟูพลังชุมชนให้กลับคืนมาอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นในตัวเองของผู้คนในชุมชนซึ่งหายไปกับการพัฒนา ทำให้คนไม่มีความภูมิใจในตัวเอง ในรากเหง้าของตนเอง ในพ่อแม่บรรพบุรุษ ในท้องถิ่นของตนเอง ในคุณค่าดั้งเดิม ในภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง เมื่อสูญเสียความ

เชื่อมั่นในตัวเอง ก็จะแสวงหาความเชื่อมั่นในคนอื่น ในระบบอื่น ในภูมิปัญญาอื่น รับเอาค่านิยมใหม่โดยไม่รู้จักแยกแยะและไม่รู้ถึงผลเสียที่ตามมา

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับคน คนกับชุมชน หรืออีกนัยหนึ่ง การพัฒนายุคใหม่ได้แบ่งแยกผู้คนออกจากกัน ออกจากธรรมชาติ โดดเดี่ยวผู้คนจนพึ่งพาอาศัยกันไม่ได้อีกต่อไป ให้แข่งขันกันผลิต แข่งขันกันมั่งมี แข่งขันกันบริโภค แบ่งแยกคนออกจากธรรมชาติจนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติไม่ได้ เพราะได้ทำลายไปเกือบหมดสิ้น

3. ระบบการจัดการของชุมชน เพราะการพัฒนายุคใหม่ไม่ได้ส่งเสริมขีดความสามารถของคนในชุมชนให้บริหารจัดการทรัพยากร การผลิต ผลผลิต การแปรรูปผลผลิต การจัดการทุน จัดการคน จัดการชุมชน ทุกอย่างจึงถูกจัดการโดยคนที่มีอำนาจ มีเงิน มีความรู้มากกว่าชาวบ้านเข้าไปจัดการทุกอย่างในหมู่บ้าน ทั้งทรัพยากร โภคทรัพย์ ผลผลิต และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั้งหมด ไม่เว้นแม้การจัดการและการจัดการแทนชุมชนในการพัฒนากลุ่มต่างๆ ในชุมชน

ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการรวมตัวของชุมชน มีเวทีสร้างความเข้าใจ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ค้นหาศักยภาพของชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่นำศักยภาพปัญหาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมดำเนินงานตามความสามารถของชุมชนและพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก เสริมหนุนด้วยทรัพยากรจากแหล่งภายนอกในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชน พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมาผ่านการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่างๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนระดับฐานรากอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งในด้านการผลิต-แปรรูป-ตลาด-แหล่งเงินทุนหมุนเวียน รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ เน้นให้ความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการพัฒนารูปแบบและคุณภาพให้ได้มาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เชื่อมโยงสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมการ

ระดมทุนในชุมชน ให้เป็นองค์กรทางการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรและการประกอบการรายย่อยในชุมชน และเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนกับภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ของประเทศ (เสรี พงศ์พิศ. 2545).

ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวข้างต้นจึงก่อให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในชื่อ “กลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านถลุงเหล็ก ตำบลใหม่นาเพียง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น” เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา ตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ผลผลิตที่เกิดกลุ่มศูนย์นี้ ได้แก่ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 กข6 แปรรูปข้าวกล้อง ข้าวฮางงอกสมุนไพร ผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักมูลสุกร น้ำส้มควันไม้ ให้บริการโรงสีข้าวกล้อง ข้าวฮาง และรถนวดข้าว เกี่ยวข้าววางราย เป็นต้น การดำเนินงานของกลุ่มศูนย์ นอกเหนือจากกิจกรรมหลักแล้วยังได้ดำเนินกิจการที่หลากหลาย อาทิเช่น ให้ความรู้จากผลการดำเนินงานให้กับผู้เข้าศึกษาดูงานของทั้งภาครัฐและเอกชน ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน และให้ข้อมูลเพื่อประกอบการดำเนินการศึกษา เป็นต้น ผลจากการดำเนินงานส่งผลให้ได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านมหัศจรรย์ การศึกษานอกโรงเรียน และหมู่บ้านนำร่องพัฒนาของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้ศึกษาเห็นว่าการดำเนินงานของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านถลุงเหล็ก มีผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์และน่าที่จะศึกษาถึงการบริหารจัดการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่มเป็นอย่างไร ทำไมเกือบทุกครัวเรือนในหมู่บ้านถึงเข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์ และยังได้ขยายเครือข่ายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนสมาชิกให้มากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถจะใช้เป็นข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของหมู่บ้านอื่นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน บ้านถลุงเหล็ก ตำบลใหม่นาเพียง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริม

ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน กับ สถานภาพส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่สมาชิกกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 97 คน ประกอบด้วย ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำนวน 11 คน และ ผู้ที่ไม่มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำนวน 86 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งใช้สำหรับสอบถามสมาชิกของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำนวน 97 คน และการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลสนับสนุนแบบสอบถาม โดยจะสัมภาษณ์ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำนวน 11 คน โดยแบบสอบถาม ประกอบด้วย

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในเรื่องเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน อายุการเป็นสมาชิก รายได้เฉลี่ยต่อปี

2) การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ในเรื่องเกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวก การควบคุม โดยใช้มาตรวัดแบบ Rating Scale แบ่งเป็นระดับการปฏิบัติ 5 ระดับ กำหนดดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการแปลผลข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลโดยดำเนินการดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

2) ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ใช้การแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งใช้มาตรวัดแบบ Rating Scale โดยคำตอบจะแบ่งเป็นระดับการปฏิบัติ 5 ระดับ และหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Chi-Square) ด้วยวิธีเปียร์สัน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มและนำเสนออธิบายสนับสนุนข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.67 มีอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.14 สถานภาพแต่งงานแล้ว คิดเป็นร้อยละ 84.54 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 91.75 ตำแหน่งในกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนคือเป็นสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 88.66 อายุการเป็นสมาชิกอยู่ระหว่าง 5-9 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.39 และมีรายได้เฉลี่ยต่อปีอยู่ระหว่าง 50,001-100,000บาท คิดเป็นร้อยละ 52.58

2. การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

ด้านการวางแผน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย (3.82) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความชัดเจน ค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.00) รองลงมาได้แก่ การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความชัดเจน ค่าเฉลี่ย (3.88) และ การกำหนดเป้าหมายการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความชัดเจน ค่าเฉลี่ย (3.82) ตามลำดับ

ด้านการจัดองค์กรในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย (3.77) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า การมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบในฝ่ายต่างๆ ของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความเหมาะสมตรงตามความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ค่าเฉลี่ย (3.89) รองลงมาได้แก่ บทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ ค่าเฉลี่ย (3.82) และ การประสานงานภายในกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความคล่องตัว ค่าเฉลี่ย (3.78) ตามลำดับ

ด้านการอำนวยการในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย (3.82) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้นำกลุ่มเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ปรึกษาหารือในการปฏิบัติงานค่าเฉลี่ย (3.90) รองลงมาได้แก่ การติดต่อสื่อสารระหว่างฝ่ายต่างๆ กับผู้นำกลุ่มมีความสะดวก รวดเร็ว ค่าเฉลี่ย (3.84) และ ฝ่ายต่างๆ ได้รับคำอธิบาย แนะนำวิธีการปฏิบัติในงานที่ได้รับมอบหมายชัดเจน ค่าเฉลี่ย (3.84) ตามลำดับ

ด้านการควบคุมในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย (3.79) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้นำกลุ่มมีการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานชัดเจน และผู้นำกลุ่ม

มีการติดตามผลการปฏิบัติงานชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน ค่าเฉลี่ย (3.82) รองลงมาได้แก่ ผู้นำกลุ่มมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานชัดเจน ค่าเฉลี่ย (3.80) และการแก้ปัญหาของผู้นำกลุ่มมีความรวดเร็ว ค่าเฉลี่ย (3.79) ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า

การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ไม่ขึ้นอยู่กับสถานภาพด้านเพศ อายุ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา ตำแหน่งในกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนขึ้นอยู่กับสถานภาพด้านอายุการเป็นสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่มีอายุการเป็นสมาชิกน้อยกว่า 5 ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.14 ผู้ที่มีอายุการเป็นสมาชิกระหว่าง 5-9 ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 53.33 ส่วนผู้ที่มีอายุการเป็นสมาชิก 10 ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 33.33

การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนขึ้นอยู่กับสถานภาพด้านรายได้เฉลี่ยต่อปีของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 50,001 บาท/ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 11.11 ผู้มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 50,001-100,000 บาท/ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.86 ผู้มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 100,001-150,000 บาท/ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 35.56 และผู้มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 150,000 บาท/ปี จะมีการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 18.75

ข้อมูลทั่วไป	ระดับการปฏิบัติในการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าว						Pearson Chi-Square
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	รวม	
เพศ							P=0.747
อายุ							P=0.294
สถานภาพครอบครัว							P=0.872
ระดับการศึกษา							P=0.358
ตำแหน่งในกลุ่ม							P=0.904
อายุสมาชิก							P=0.041*
น้อยกว่า 5 ปี	17.14	13.33	6.25	100.00	0.00	14.43	
ระหว่าง 5-9 ปี	48.57	53.33	25.00	0.00	0.00	46.39	
10 ปี	34.29	33.33	68.75	0.00	0.00	39.18	
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	0.00	100.00	
รายได้เฉลี่ยต่อปี							P=0.011*
ต่ำกว่า 50,001 บาท/ปี	5.71	11.11	12.50	0.00	0.00	9.28	
ระหว่าง 50,001-100,000 บาท/ปี	62.86	46.67	50.00	0.00	0.00	52.58	
ระหว่าง 100,001-150,000 บาท/ปี	31.43	35.56	18.75	0.00	0.00	30.93	
มากกว่า 150,000 บาท/ปี	0.00	6.67	18.75	100.00	0.00	7.22	
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	0.00	100.00	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

ด้านการวางแผนพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องของการกำหนดวัตถุประสงค์การบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความชัดเจน การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความชัดเจน การกำหนดเป้าหมายการบริหารกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความชัดเจน ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดทำแผนการดำเนินงานกลุ่มได้มีการดำเนินการจัดทำแผนโดยลำพัง หากแต่มีหน่วยงานภาครัฐ เช่น ประชาคมตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรจังหวัด เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนร่วมกับกลุ่มศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนแห่งนี้ด้วย แม้ว่าแผนของกลุ่มศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะมีความ

ชัดเจน แต่ก็ยังเห็นควรให้มีการปรับปรุงแผนปฏิบัติงาน แผนวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งควรมีแผนระยะยาวที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย เมื่อมีแผนแล้ว ก็ควรมีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการและกิจกรรมที่จะดำเนินการไว้ล่วงหน้า และในการจัดทำแผนทุกครั้งนั้นควรเป็นการทำแผนแบบมีส่วนร่วมของทั้งคณะกรรมการและสมาชิกในคราวเดียวกัน ส่วนปัญหาที่พบในการวางแผนนั้นก็คือ การดำเนินโครงการตามแผนนั้นใช้เวลานานเกินไป ทั้งนี้เนื่องมาจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนยังขาดงบประมาณในการดำเนินโครงการตามแผนที่ตั้งไว้นั่นเอง

ด้านการจัดองค์กรพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องการมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบในฝ่ายต่างๆ ของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความเหมาะสมตรงตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ บทบาท

หน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ และการประสานงาน ภายในกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนมีความคล่องตัว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดตั้งกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนได้มีการกำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการไว้อย่างชัดเจน ซึ่งประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เภรัญญิก ฝ่ายต้อนรับ อีกทั้งยังมีที่ปรึกษาที่เป็นบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถคอยให้คำแนะนำ และยังมีการแบ่งฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายโรงสี ฝ่ายโรงปุ๋ย ฝ่ายแปรรูป ฝ่ายรถเกี่ยว ฝ่ายแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ อย่างชัดเจน แม้ว่าการจัดองค์กรจะมีแบ่งโครงสร้างการทำงานและมอบหมายงานที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังเห็นควรที่จะต้องปรับปรุงในส่วนของการบริหารงานของฝ่ายต่างๆ เนื่องจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวมีงานมากขึ้น โครงสร้างของฝ่ายต่างๆ ยังไม่ครบ และเมื่อมีงานมากขึ้นจึงทำให้ฝ่ายต่างๆ ต้องรับผิดชอบงานมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าตอบแทนของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ที่ยังไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรพิจารณาถึงรายได้สุทธิของกลุ่มศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนเป็นหลักเพื่อที่จะจัดสรรค่าตอบแทนให้ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นธรรมต่อไป

ด้านการอำนวยความสะดวกพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องผู้นำกลุ่มเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ ปรึกษาหารือในการปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสารระหว่างฝ่ายต่างๆ กับผู้นำกลุ่มมีความสะดวก รวดเร็ว ฝ่ายต่างๆ ได้รับคำอธิบาย แนะนำวิธีการปฏิบัติในงานที่ได้รับมอบหมายชัดเจน ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดตั้งกลุ่มศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนแห่งนี้เป็นความร่วมมือร่วมใจกันของชาวบ้าน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามหลักเศรษฐกิจชุมชนมีความพอเพียงพึ่งพาอาศัยกันแบบพี่น้อง อีกทั้งยังมีบุคลากรของเกษตรจังหวัดมาคอยดูแลอบรม ให้ความรู้กับสมาชิกในกลุ่มอยู่เสมอ แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อที่ควรปรับปรุงคือประธานกลุ่มควรจะมีภาวะผู้นำให้มากขึ้น ควรดูแลเอาใจใส่การทำงานของฝ่ายต่างๆ ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางเอาไว้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งควรส่งเสริมให้ความรู้แก่สมาชิกทุกคนอย่างทั่วถึงด้วย

ด้านการควบคุมพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในเรื่องผู้นำกลุ่มมีการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานชัดเจน และผู้นำกลุ่มมีการติดตามผลการปฏิบัติงานชัดเจน ผู้นำกลุ่มมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานชัดเจน

การแก้ปัญหาของผู้นำกลุ่มมีความรวดเร็ว ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการวางแผนในการปฏิบัติงานมีความชัดเจน ดังนั้นจึงส่งผลให้การบริหารงานด้านการควบคุมมีความชัดเจนขึ้นด้วย และในการมอบหมายงานซึ่งไม่มีการมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษรแต่จะใช้มติที่ประชุมเป็นหลัก อีกทั้งยังมีข้อตกลงที่ว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแต่ละฝ่ายจะต้องแจ้งประธานกลุ่มทันที

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาขอให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นเพื่อการผลิต การแปรรูป ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อการพึ่งพาตนเอง ซึ่งทุนชุมชนในที่นี้หมายถึงทุนที่เป็นเงินทุน ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นพี่เป็นน้อง และความไว้วางใจกันและกันของชุมชน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนนั้นต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 7 อย่าง (บงกช หงส์คำ มี. 2537) คือ

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการหลัก
- 2) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
- 3) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
- 4) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากลและอื่นๆ
- 5) มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบเกื้อกูลกัน
- 6) มีการเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการทั้งหมด
- 7) มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของการประกอบการ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ากลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาแห่งนี้ หากมีการดำเนินการที่แสวงหาผลกำไรมากเกินไป หรือทำในเชิงธุรกิจมากเกินไป เช่น ลงทุนในการจัดหาเครื่องมือทุนแรงที่สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น โดยลดกำลังแรงงานจากคนในชุมชนลง อาจส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนที่เดิมอยู่กับแบบเอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยแรงงานคนในชุมชนเป็นหลัก เปลี่ยนแปลงไปเป็นการพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูงแทนแรงงานซึ่งต้องใช้

เงินทุนในการจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์นั้นโดยการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนภายนอกชุมชน ซึ่งจะทำให้กลุ่มเกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นซึ่งอาจไม่เกิดผลดีในอนาคต ดังนั้น จึงควรยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยวัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ด้วยความสุขของสมาชิกในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินั้นผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่า

1. ควรให้มีการปรับปรุงแผนปฏิบัติงาน รวมทั้งควรมีแผนระยะยาวที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย เมื่อมีแผนแล้วก็ควรมีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการและกิจกรรมที่จะดำเนินการไว้ล่วงหน้า และในการจัดทำแผนทุกครั้งนั้นควรเป็นการทำแบบมีส่วนร่วมของทั้งคณะกรรมการและสมาชิกในคราวเดียวกัน
2. ควรมีการระดมทุนจากสมาชิก โดยการขยายวงเงินหุ้นที่จำกัดไว้ไม่เกินคนละ 50,000 บาท
3. ปรับปรุงคำตอบแทนของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ให้เหมาะสม แต่ควรพิจารณาให้เหมาะสมสอดคล้องกับรายได้สุทธิของกลุ่มศูนย์ผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนเป็นหลัก เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงาน
4. ควรจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร โดยสลับเปลี่ยน

หมุนเวียนให้สมาชิกในกลุ่มได้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น

5. ควรจัดให้มีการลงรายละเอียดของรายรับ-รายจ่ายให้ชัดเจนเป็นรายการต่อวันเพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ และควรมีการรายงานผลทางบัญชีทุกเดือนต่อสมาชิก

6. จัดทำตารางการทำงานของสมาชิกและมีการบันทึกรายละเอียดการทำงานของสมาชิกแต่ละคน และควรพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้กับสมาชิกที่ปฏิบัติงานตามสัดส่วนการทำงาน

7. วางแผนในการจัดหาแหล่งน้ำสำรองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในอนาคต ซึ่งอาจเกิดความไม่แน่นอนในด้านสภาพดินฟ้าอากาศ หากเกิดฝนแล้งจะได้มีน้ำไว้ใช้ให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าแหล่งน้ำที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการในอนาคต ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการผลิตของหมู่บ้าน
2. ควรศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการจัดหาแหล่งทุนเพื่อใช้เป็นทุนสำรองในการดำเนินงานของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน
3. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มศูนย์ส่งเสริมผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน
4. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงสมาชิกยังมีส่วนร่วมไม่มากเท่าที่ควร

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). **ธุรกิจชุมชน : เส้นทางที่เป็นไปได้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บงกช หงส์คำมี. (2537). **องค์ประกอบในการดำรงอยู่ของกลุ่มธุรกิจขนาดย่อยในธุรกิจชุมชน.ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มทอผ้าสีธรรมชาติหมู่บ้านหนองขาม ตำบลนาชุมแสง อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543) **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศิวฤทธิ์ พงศ์รังศิลป์. (2547). **แนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เสรี พงศ์พิศ. (2545). **วิสาหกิจชุมชน: แผนแม่บท แนวคิด แนวทาง ตัวอย่าง ร่างพระราชบัญญัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไท.